

Ποινική Επικαιρότητα

Σχεδιάσμα για την αναθεώρηση του άρθρου 86 του Συντάγματος 1975/1986 και τη ρύθμιση της ποινικής ευθύνης των Υπουργών*

Ευάγγελου Β. Βενιζέλου

Ι. 1. Ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών συμπυκνώνει, ως ένα βαθμό, την ιστορική εξέλιξη του κοινοβουλευτικού συστήματος: από πρόπλασμα της πολιτικής (κοινοβουλευτικής) ευθύνης της Κυβέρνησης εξελίσσεται σε θεσμό οριακό που (πρέπει να) λειτουργεί με κριτήρια κατά βάση ποινικά¹.

Μέχρι σήμερα πάντως, όπως δείχνουν και τα συγκριτικά δεδομένα², στον θεσμό της ποινικής ευθύνης των υπουργών συνυπάρχουν και συχνά συγκρούονται στοιχεία αφενός πολιτικά που ανάγονται τελικά στη δημοκρατική αρχή, αφετέρου δε δικαστικά που ανάγονται τελικά στην αρχή του κράτους δικαίου. Η σύγκρουση αυτή δεν μπορεί όμως σε καμιά περίπτωση να αποβαίνει σε βάρος του κατηγορουμένου. Καμιά πολιτική σκοπιμότητα και καμιά κοινοβουλευτική πρακτική δεν μπορεί να μειώσει τη σημασία των εγγυήσεων του ποινικού φιλελευθερισμού και του κράτους δικαίου³.

* Επίμετρο στην εισήγηση που παρουσιάστηκε στο Ε' Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Συνταγματολόγων (16.1.93) με θέμα: Η ποινική ευθύνη των Υπουργών στο πεδίο έντασης ανάμεσα στα αρχαϊκά και στα εξελιγμένα χαρακτηριστικά ενός κοινοβουλευτικού πολιτεύματος.

1. Για τη διαμόρφωση και τη μετεξέλιξη του θεσμού βλ. τελείως ενδεικτικά την παρουσίαση της *Ευ. Μπέσιλα-Βήκα*, Ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών στο ελληνικό και συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο, 1985, σελ. 11 επ. με περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές και βεβαίως το κλασικό πόνημα του *Ι. Αραβαντινού*, Πραγματεία περί της ευθύνης των ηγεμόνων και των υπουργών, 1880, σελ. 10-137 (ιστορικών μέρος).
2. Βλ. *Ευ. Μπέσιλα-Βήκα*, ό.π., (υποσ. 1) σελ. 65 επ. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στη γαλλική ρύθμιση και λόγω της κοινοβουλευτικής σύνθεσης του Ειδικού Δικαστηρίου (Haute cour de justice) που κρίνει τελικά και λόγω της συχνής — κατά τα τελευταία χρόνια — εφαρμογής του θεσμού· βλ. *Μ. Kamto*, La responsabilité pénale des ministres sous la Ve République, R.D.P., 1991, σελ. 1239-1308 με περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές.
3. Βλ. παρατηρήσεις *Ι. Μανωλεδάκη*, υπό την Ειδικού Δικαστηρίου άρθρου 86 Συντ. 9/1990, Υπεράσπιση, 1/1991, σελ. 129 επ., 131 επ.

2. Η ποινική ευθύνη των υπουργών τυποποιείται στο άρθρο 86 του ισχύοντος Συντάγματος, κατά τρόπο πιστό στο πρότυπο του άρθρου 80 του Συντάγματος του 1864⁴. Από τότε, και με εξαίρεση την περίοδο της ελληνικής Δημοκρατίας (1924-1935)⁵:

α. Η αρμοδιότητα άσκησης της ποινικής δίωξης («το δικαίωμα να κατηγορεί») ανήκει στη Βουλή· ενώ

β. η εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων ανατίθεται σε Ειδικό Δικαστήριο, δηλαδή σε δικαστικό και όχι κοινοβουλευτικό όργανο που συγκροτείται από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου και δώδεκα αρεοπαγίτες ή Προέδρους Εφετών (χωρίς τη συμμετοχή, πλέον, εφετών)⁶ που κληρώνονται μεταξύ όσων είχαν προαχθεί στους βαθμούς αυτούς πριν την κατηγορία.

3. Στα βασικά αυτά χαρακτηριστικά του θεσμού το Σύνταγμα του 1975 προσέθεσε δύο νεά στοιχεία:

Πρώτον, τη ρητή (αν και αυτονόητη) απαγόρευση κάθε δίωξης, ανάκρισης ή προανάκρισης καθώς και κάθε διοικητικής εξέτασης (άρθρ. 86 παρ. 2) κατά των προσώπων που εμπίπτουν στις ρυθμίσεις του άρθρου 86 παρ. 1 Συντ.⁷ Ειδικά ως προς τη διοικητική εξέταση προβλέπεται πλέον η υποχρέωση όποιου την ενεργεί να διαβιβάσει μέσω του εισαγγελέα στη Βουλή μόλις αυτή περατωθεί, κάθε στοιχείο που μπορεί να θεμελιώσει ποινική ευθύνη υπουργού. Η διάταξη αυτή (άρθρ. 86 παρ. 2 εδ. β') έχει τη μεν νομοτεχνική της πηγή στο άρθρο 94 των δικτατορικών συνταγματικών κειμένων του 1968 και 1973, την δε ιστορική της αιτία στην περίοδο 1964-65, όταν η διενέργεια παρόμοιων διοικητικών εξετάσεων λειτούργησε ουσιαστικά ως προδικασία για την κίνηση της κοινοβουλευτικής φάσης της διαδικασίας του αντίστοιχου προς το σημερινό άρθρο 86, άρθρου 80 του Σ. 1952⁸.

Η προσθήκη αυτή του Σ. 1975 θα μπορούσε να προκαλέσει σοβαρά ερμη-

4. Βλ. *Ι. Αραβαντινού*, ό.π. (υποσ. 1), σελ. 275 επ. και τις αντίστοιχες υποσημειώσεις στις οποίες καταγράφεται ο ρόλος του Δ. Κυριακού στη διαμόρφωση του άρθρου 80 Σ. 1864, *N.N. Σαριπόλου*, *Ελληνικόν Συνταγματικό Δίκαιον*, τομ. Α', 1915/1987, σελ. 214 επ.

5. Τόσο το Σύνταγμα του 1925 (άρθρ. 90) όσο και το Σύνταγμα του 1927 (άρθρ. 93) προέβλεπαν την αρμοδιότητα της Βουλής και κατηγορεί και την αρμοδιότητα της Γερουσίας να συγκροτείται σε Ειδικό Δικαστήριο και να δικάζει τα αδικήματα των υπουργών που διαπράττονται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

6. Κατά την προπαρασκευή του Σ. 1975 εκφράστηκαν από την τότε αντιπολίτευση έντονοι επιφυλάξεις για τη συμμετοχή ακόμη και των Προέδρων Εφετών· βλ. εστενογραφημένα πρακτικά των υποεπιτροπών της επί του Συντάγματος Επιτροπής της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής, 1975, σελ. 79 (*N. Παπαπολίτης*, *M. Στεφανίδης*).

7. Και η διάταξη αυτή δέχτηκε τα έντονα πυρά της τότε αντιπολίτευσης κατά τη συζήτηση στο πλαίσιο της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής· βλ. ό.π. (υποσ. 6), σελ. 69 επ. (ιδίως παρατηρήσεις *M. Στεφανίδη*) και επίσημα εστενογραφημένα πρακτικά της Ολομέλειας της Επιτροπής του Συντάγματος 1975, 1975, σελ. 219 επ.

8. Βλ. σχετικά τις παρατηρήσεις του μετέπειτα Προέδρου της Δημοκρατίας *K. Τσάτσου*, Προέδρου της Επιτροπής, σε: Επίσημα εστενογραφημένα πρακτικά της ολομέλειας της Επιτροπής κ.λπ. (ό.π., υποσ. 7), σελ. 221-222, 235, 238-239).

νευτικά προβλήματα λόγω της αντιδιαστολής που εισάγει — αδικαιολόγητα — μεταξύ της διοικητικής εξέτασης αφενός και της ανάκρισης ή προανάκρισης (ή προκαταρκτικής εξέτασης) αφετέρου. Κατά την εφαρμογή πάντως του άρθρου 86 την περίοδο 1989-1992 δεν εμφανίσθηκε από ό,τι γνωρίζω, παρόμοια ερμηνευτική τριβή.

Δεύτερον, την πρόβλεψη της ευχέρειας της Βουλής (άρθρ. 86 παρ. 3) να συστήσει ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή με τη δυνατότητα, μάλιστα, συμμετοχής ανωτάτων δικαστικών λειτουργών για τον έλεγχο της κατηγορίας κατά υπουργού, μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου και εφόσον για οποιοδήποτε λόγο, στον οποίο ρητά περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν περατωθεί η διαδικασία που αφορά πρόταση κατηγορίας εναντίον του.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η παραγραφή μνημονεύεται ρητά ως λόγος που εμποδίζει την περάτωση της διαδικασίας μετά από ειδική συζήτηση στην Ολομέλεια της Επιτροπής του Συντάγματος στο πλαίσιο της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής και σε συνδυασμό με το άρθρο 7 του ν.δ. 802/71 που προβλέπει ειδική σύντομη παραγραφή για τα εγκλήματα των υπουργών⁹.

Η νεωτερική αυτή διάταξη και η ειδική μνεία της παραγραφής δεν φάνηκε να απασχολεί σε βαθμό που έπρεπε η νομολογία του Ειδικού Δικαστηρίου την περίοδο 1990-1992, παρότι συνιστούσε νέο δεδομένο σε σχέση με τις ως το 1975 θέσεις της θεωρίας και της νομολογίας¹⁰.

4. Μετά από μία αδράνεια σαράντα περίπου ετών, ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών τέθηκε σε εφαρμογή, μετά την ανάδειξη της Βουλής του Ιουνίου του 1989, μέσα σε συνθήκες μεγάλης πολιτικής οξύτητας. Οι σχετικές κοινοβουλευτικές διαδικασίες και στη συνέχεια η προδικασία και η κύρια διαδικασία ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου (υπό τις διαφορετικές συνθέσεις του που είχαν κληρωθεί για κάθε μία υπόθεση) προκάλεσαν μια εκτεταμένη δέσμη ερμηνευτικών τριβών και εντάσεων και ανέδειξαν μια σειρά από ζητήματα στα οποία χωρεί ή μάλλον είναι αναγκαία η παρέμβαση τόσο του αναθεωρητικού όσο και του κοινού νομοθέτη¹¹.

9. Βλ. Επίσημα εστενογραφημένα πρακτικά κ.λπ. (ό.π., υποσ. 7), σελ. 245-246) Παρατηρήσεις των Θ. Μαναβή, Α. Κανελλόπουλου, Γ.Α. Μαγκάκη.

10. Βλ. παρουσίαση των τριών βασικών θέσεων που αναπτύχθηκαν την περίοδο 1989-1990 ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7 ν.δ. 802/71 και την παραγραφή των εγκλημάτων που τιμωρούνται κατά το άρθρο 86 Συντ. σε: Ι. Σταμούλη, Η ποινική ευθύνη των μελών της Κυβερνήσεως, 1990, σελ. 62 επ., με αναλυτική αναφορά στη σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία καθώς και σε σχετικές γνωμοδοτήσεις νομομαθών. Το ζήτημα αντιμετώπισε η Ειδική Δικαστηρίου άρθρ. 86 Σ. 1975/1986, 9/1990 (βλ. ό.π., υποσ. 3, με παρατηρήσεις Ι. Μανωλεδάκη) κατά το πρότυπο της Ειδικής Δικαστηρίου άρθρου 80 Σ. 1864/1911, 4/1951. Τα ίδια επανέλαβε και η σχετική απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου στην υπόθεση της «Τράπεζας Κρήτης». Βασική θεωρητική αναγωγή της άποψης αυτής υπήρξαν οι θέσεις του Ι. Αραβαντινού, ό.π. (υποσ. 1), σελ. 249 επ.

11. Βλ. τις σχετικές παρατηρήσεις του Δ.Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τομ. Β', 1992, σελ. 313 επ.· επίσης, Ι. Σταμούλη, ό.π. (υποσ. 10), σελ. 62 επ., 91 επ., 124 επ., 135 επ., 143 επ.

5. Τα μείζονα προβλήματα είναι δύο:

Πρώτον, η άσκηση της ποινικής δίωξης με απλή κοινοβουλευτική πλειοψηφία (άρθρ. 67 Συντ.), δηλαδή με την πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών που δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το ένα τέταρτο του όλου αριθμού των βουλευτών και

δεύτερον, η νομική φύση και ο ρόλος των κατηγορών-βουλευτών που μετέχουν στη συγκρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου σε υποκατάσταση της εισαγγελικής αρχής.

6. Από τη μήτρα αυτή εκπηγάζουν πολλά άλλα ειδικότερα προβλήματα τόσο στο επίπεδο των δικονομικών όσο και στο επίπεδο των ουσιαστικών ρυθμίσεων του Συντάγματος και του σχετικού οργανικού νόμου:

α. Η σχέση ανάμεσα στο πεδίο εφαρμογής του νόμου και στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού της Βουλής¹².

β. Η συμμετοχή του προέδρου του Αρείου Πάγου, όταν αυτός επιλέγεται και προάγεται στο βαθμό αυτό μετά την κατηγορία¹³ και η αναπλήρωσή του από τον αντιπρόεδρο του Α.Π. ή από τον αρχαιότερο αρεοπαγίτη της σύνθεσης του Ειδικού Δικαστηρίου¹⁴.

γ. Ο σκοπός και ο τρόπος λήξης της προδικασίας ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου που προβλέπει το ν.δ. 802/71 (αρμοδιότητα του ανακριτή και του δικαστικού συμβουλίου, δυνατότητα έκδοσης απαλλακτικού βουλεύματος, ευχέρεια επιβολής προσωρινής κράτησης ή περιοριστικών όρων κ.λπ.)¹⁵.

δ. Η συστηματική σχέση της κατά το άρθρο 86 Συντ. κατηγορίας με το ακαταδίωκτο του άρθρου 62 Συντ., όταν ένας κατηγορούμενος αποκτά ή διατηρεί τη βουλευτική του ιδιότητα στη Βουλή που αναδεικνύεται μετά την κατηγορία και την παραπομπή του στο Ειδικό Δικαστήριο¹⁶.

12. Τέτοιο ζήτημα προκύπτει κυρίως ως προς τον αριθμό των κατηγορών βουλευτών (5 κατά το άρθρο 158 παρ. 2 ΚανΒ και 3 κατά το άρθρο 19 ν.δ. 802/71) και ως προς την τύχη των συμμετόχων (υποχρεωτική συμπαραπομπή κατά το άρθρο 9 ν.δ. 802/71 και δυνητική κατά το άρθρο 153 παρ. 1 ΚανΒ). Για το τελευταίο αυτό ζήτημα βλ. και τη γνωμοδότηση των τριών νομικών-μελών του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής (Αρ. Μάνεσης - Γ. Κουμάντος — Επ. Σπηλιωτόπουλος) σε: Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, περίοδος ΣΤ' Προεδρευομένης Δημοκρατίας, συνεδρίαση της 17.9.1989, σελ. 578. Γενικότερα για τη σχέση κανονισμού της Βουλής και νόμου βλ. αντί πολλών, Ε. Β. Βενιζέλου, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι, 1991, 138/139.

13. Πρβλ. και Ι. Σταμούλη, ό.π. (υποσ. 10), σελ. 135 επ.

14. Στο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρ. 86 Συντ. όπως αυτό συγκροτήθηκε το 1990 και 1991 δεν μετείχε ως αναπληρωτής του προέδρου του Α.Π. ο Α' Αντιπρόεδρος του Α.Π. Β. Λινάρδος αλλά ο Β' Αντιπρόεδρος Ν. Σακελλαρόπουλος.

15. Βλ. σχετικά Ι. Αραβαντινού, ό.π. (υποσ. 1), σελ. 318 επ., ως προς τους προβληματισμούς που είχε προκαλέσει κατά τον 19ο αιώνα η δυνατότητα προφυλάκισης (προσωρινής κράτησης) κατηγορουμένου υπουργού. Πρβλ. Βουλεύματα τριμελούς Συμβουλίου Ειδικού Δικαστηρίου άρθρ. 86 Συντ. 6/1990 και 7/1990, Υπεράσπιση 3/1991, σελ. 529 επ. με παρατηρήσεις Α. Μαργαρίτη (όπου και γενικότερες νύξεις για τις αρμοδιότητες του συμβουλίου αυτού).

16. Για τη σχέση του άρθρου 86 με το άρθρο 62 Συντ. βλ. κυρίως Δ.Θ. Τσάτσου, Η απομάκρυνση κατηγορουμένου βουλευτή από το ακροατήριο. Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 62 παρ.

ε. Η δικονομική μεταχείριση των *συμμετόχων*¹⁷.

στ. Το ζήτημα της *παραγραφής* των εγκλημάτων που τυποποιεί το ν.δ. 802/71¹⁸.

ζ. Η ανταπόκριση των ουσιαστικών διατάξεων του ν.δ. 802/76 στα κριτήρια και τις εγγυήσεις του άρθρου 7 Συντ.¹⁹

η. Η κατανομή και οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ Προέδρου της Δημοκρατίας, Βουλής και Κυβέρνησης κατά τη διαδικασία απονομής *χάρης* σε υπουργό καταδικασθέντα κατά τη διαδικασία του άρθρου 86 Συντ. (άρθρ. 47 παρ. 2 Συντ.)²⁰.

7. Τα προβλήματα αυτά καθιστούν αναγκαία — σε πρώτη φάση — την αναθεώρηση του άρθρου 86 του Συντάγματος. Το ζήτημα της αναθεώρησης του άρθρου 86 προτάσσεται για δύο κατά τη γνώμη μου λόγους:

Πρώτον, γιατί η ουσιαστική και ριζική τροποποίηση της κοινής νομοθεσίας (του ν.δ. 802/71) στα σημεία αυτά θα προκαλούσε ερμηνευτικές εντάσεις και αμφιβολίες ως προς τη συνταγματικότητα κρίσιμων ρυθμίσεων²¹ και

δεύτερον, γιατί μία άμεση τροποποίηση της κοινής νομοθεσίας θα μπορού-

1 Σ. και 347 ΚΠΔ, Υπεράσπιση, 6/1991, σελ. 1246 επ. με ιδιαίτερη αναφορά στη σχετική γερμανική βιβλιογραφία.

17. Βλ. υποσ. 12 και *Ι. Σταμούλη*, ό.π. (υποσ. 10), σελ. 92 επ. όπου και περαιτέρω αναφορά στον σχετικό έντονο επιστημονικό διάλογο. Βλ. πάντως για την ιστορική αφετηρία του προβλήματος *Ι. Αραβαντινός* ό.π. (υποσ. 1), σελ. 180 επ.

18. Βλ. υποσ. 10.

19. Σύμφωνα με την άποψη που υποστήριξαν σε κοινή συνέντευξή τους στην «Ελευθεροτυπία» και το «Έθνος» της 30.3.1989 οι καθηγητές *Αρ. Μάνεσης* και *Δ.Θ. Τσάτσος*: «Είναι χαρακτηριστικό ότι το Ν.Δ. 802/1971 δεν ορίζει, κατά τη μέθοδο του ποινικού Κώδικα, τα διάφορα αδικήματα. Και τούτο διότι ένας ειδικός και ακριβής καθορισμός τους θα καθιστούσε ενδεχομένως σχεδόν μάταιη την ποινική ευθύνη των Υπουργών. Πράγματι, αν συνέβαινε αυτό, οι υπουργοί θα μπορούσαν να αποφύγουν τη διάπραξη συγκεκριμένου αδικήματος, ενεργώντας τη σχετική πράξη κατ' άλλο τρόπο που δεν θα στοιχειοθετούσε το επακριβώς καθορισμένο αδικήμα. Φυσικά δεν μπορεί πάντως να τεθεί εδώ θέμα ενδεχόμενης αντίθεσης προς το άρθρ. 7 του Συντάγματος, διότι ο προσδιορισμός του αδικήματος με παραπομπή δεν σημαίνει ότι η σχετική διάταξη δεν είναι βέβαιη (άρθρο 1 Ν.Δ. 802/1971). Το ίδιο ισχύει και για τη διάταξη του άρθρ. 2 του ίδιου νομοθετήματος...».

Ανάλογη άποψη είχαν υποστηρίξει υπό το Σ. 1864 ο *Ι. Αραβαντινός*, ό.π. (υποσ. 1), σελ. 226 επ. και υπό το Σ. 1864/1911 ο *Ν.Ν. Σαρίπολος*, ό.π. (υποσ. 6), σελ. 229 επ. (με διατύπωση σχεδόν όμοια). Αυτά όμως πολύ πριν το άρθρο 7 Σ. 1975/1986 που εισάγει κατά τρόπο απόλυτο τη δικαιοκρατική εγγύηση της πλήρους τυποποίησης του ποινικού φαινομένου. Βλ. *Ι. Μανωλεδάκη*, ό.π. (υποσ. 3) και *του ίδιου*, Το άρθρο 7 παρ. 1 του Συντάγματος και οι ποινικοί νόμοι, στο: Οι συνταγματικές ελευθερίες στην πράξη, 1986, σελ. 119 επ.

20. Βλ. τις αντίθετες γνωμοδοτήσεις αφενός μεν των τριών νομικών-μελών του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής (*Αρ. Μάνεσης - Γ. Κουμάντος - Επ. Σπηλιωτόπουλος*) και του *Α. Ράικου*, αφετέρου δε του *Ε.Β. Βενιζέλου*, σε: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου, 2/1992, σελ. 167 επ., 172 επ., 177 επ. αντίστοιχα· βλ. ακόμη καιριο σχόλιο του *Π. Δημητρόπουλου*, ό.π., σελ. III-IV και *Ιππ. Μυλωνά*, Κάποιες σκέψεις με αφορμή την από 26.1.1992 γνωμοδότηση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής, ό.π., σελ. 186 επ.

21. Όπως π.χ. η κατάργηση των κατηγορών βουλευτών και η αύξηση της αναγκαίας κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

σε να επιβαρυνθεί με το φορτίο της πολιτικής υποψίας πως έρχεται να εξαλείψει υπουργικές ευθύνες της τρέχουσας βουλευτικής περιόδου (Βουλή του Απριλίου 1990).

8. Η πρόταση που ακολουθεί έχει διατυπωθεί με δικαιολογικά κριτήρια, τα οποία είτε δηλώνονται ρητά είτε υπονοούνται σαφέστατα. Η σκοπιμότητα, η νομοτεχνική κατάστρωση και η συστηματική σχέση των προτεινόμενων ρυθμίσεων εξηγείται στη συνέχεια κατά παράγραφο.

Είναι προφανές ότι η πρόταση αυτή είναι ένα απλό σχέδιασμα που έχει ως μόνη φιλοδοξία να τροφοδοτήσει τη σχετική επιστημονική και πολιτική συζήτηση.

II. Ως προς τις ρυθμίσεις που προτείνει το σχέδιασμα μπορούν ειδικότερα να σημειωθούν τα εξής:

1. Παράγραφος 1.

Η Βουλή καθίσταται, όπως και τώρα, αποκλειστικά αρμόδια να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν υπουργοί για τα αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους καθώς και κατά των τυχόν συμμετόχων. Η απευθείας από το Σύνταγμα ρύθμιση της δικονομικής μεταχείρισης των συμμετόχων εξυπηρετεί πληρέστερα την ratio του θεσμού αφενός μεν με την αποφυγή αντιφατικών αποφάσεων της Βουλής (όπως έγινε το 1989) ή των δικαστηρίων ή αντιφατικών ρυθμίσεων (όπως γίνεται μεταξύ του ν.δ. 802/76 και του καν Β 1987), αφετέρου δε με την αποφυγή της καταστρατήγησης της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Βουλής μέσω της ποινικής δίωξης συμμετόχων, δια των οποίων ελέγχονται και στιγματίζονται εμμέσως και χωρίς δικαίωμα ακρόασης πολιτικά πρόσωπα²². Η ισχύουσα διατύπωση της παρ. 1 του άρθρου 86 Σ. αναφέρεται σε «δικαίωμα» της Βουλής, ενώ ακριβής είναι ο όρος «αρμοδιότητα». Κατά την ίδια λογική ο όρος «κατηγορεί» αντικαθίσταται από τον όρο «ασκεί δίωξη», εφόσον αυτό είναι το περιεχόμενο της σχετικής απόφασης της Βουλής, η οποία στη συνέχεια μετέχει ως πολιτικώς ενάγουσα. Επίσης οι όροι «μέλη της Κυβέρνησης», «Υπουργοί», «Πρωθυπουργός», «Υφυπουργοί» έπρεπε να εναρμονιστούν με την ορολογία του άρθρου 81 που ρυθμίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση της κυβέρνησης και ιδίως τη θέση των υφυπουργών²³.

Η αποκλειστική αυτή αρμοδιότητα της Βουλής που συνιστά απόκλιση από τα άρθρα 26 παρ. 3, 96 και 97 Συντ. αφορά μόνο τα αδικήματα που τελούνται από τους υπουργούς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Για όλα τα άλλα αδικήματα διατηρείται η αρμοδιότητα των τακτικών ποινικών και των μικτών

22. Βλ. υποσ. 17.

23. Βλ. αντί πολλών, Ε.Β. Βενιζέλο, ό.π. (υποσ. 17), σελ. 419 επ. και περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές σελ. 439 επ.

ορκωτών δικαστηρίων με την επιφύλαξη βέβια των άρθρων 61 και 62 Συντ.

Η επιφύλαξη υπέρ του νόμου γίνεται αναλυτικότερη έτσι ώστε να προβλέπεται ρητά το πέρας της προδικασίας και η έναρξη της κύριας διαδικασίας με την έκδοση παραπεμπτικού ή απαλλακτικού βουλεύματος. Είναι αυτονόητο ότι ο νόμος για την ευθύνη των Υπουργών πρέπει να τυποποιεί τα σχετικά εγκλήματα με απόλυτο σεβασμό προς τις *εγγυήσεις* του άρθρου 7 Συντ. και με σαφή — πια — ρύθμιση του ζητήματος της *παραγραφής*.

2. Παράγραφος 2

Το πρώτο εδάφιο αποτυπώνει τη βασική έννομη συνέπεια που πηγάζει από τη θέσπιση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Βουλής να διώκει τους Υπουργούς. Εκτός από τη δίκη, την (κύρια) ανάκριση και την προανάκριση μνημονεύεται ρητά - προς αποφυγή κάθε ερμηνευτικής παρεξήγησης — και η *προκαταρκτική εξέταση*. Αποκλείεται έτσι κάθε ποινικού χαρακτήρα ανάκριση ή εξέταση ακόμη και αν ο κοινός ποινικός δικονομικός νομοθέτης μεταβάλει στο μέλλον τις σχετικές διατάξεις και την αντίστοιχη ορολογία (όπως έγινε π.χ. με το θεσμό της *προσωρινής κράτησης* σε σχέση με τα κατά το άρθρο 6 Συντ. ανώτατα όρια της προφυλάκισης).

Η ίδια απαγόρευση ισχύει και για κάθε είδους διοικητική εξέταση (ένορκη διοικητική εξέταση, διοικητική προανάκριση κ.ο.κ.) είτε αυτή είναι τυπική είτε άτυπη. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η καταστρατήγηση των προηγούμενων διατάξεων με την μέθοδο των διοικητικών εξετάσεων που ανατίθενται είτε σε δημόσιο υπάλληλο, είτε σε δικαστικό λειτουργό, είτε σε άλλα πρόσωπα. Τα οποιαδήποτε στοιχεία πρέπει να διαβιβαστούν *αμέσως* στη Βουλή, στην οποία και μόνο εναπόκειται η κρίση για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος και την απαγγελία ή όχι κατηγορίας.

3. Παράγραφος 3

Πρόκειται για την πιο καινοτομική από τις προτεινόμενες ρυθμίσεις. Η Βουλή μπορεί να ασκεί την αρμοδιότητά της να κατηγορεί υπουργούς μόνο με *αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών*. Η σχετική απόφαση (όπως και η δίωξη κατά του Προέδρου της Δημοκρατίας σύμφωνα με το άρθρο 49 Συντ. που προϋποθέτει πλειοψηφία 2/3 του συνόλου των βουλευτών)²⁴ παύει έτσι να ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε απλής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας και να χρησιμεύει ως όπλο ή ως απειλή κατά των πολιτικών της αντιπάλων. Το κρίσιμο δίπολο στα σύγχρονα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα δεν είναι η σχέση Βουλής-Κυβέρνησης, αλλά η σχέση Κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας-αντιπολιτευόμενης μειοψηφίας. Η ομαλή εναλλαγή των κομμάτων στην εξουσία και το γενικότερο ύφος της πολιτικής

24. Βλ. πρόχειρα, *Ελ. Μπέσιλα-Μακρίδη*, Η ποινική ευθύνη του Προέδρου της Δημοκρατίας, Συμβολή στο ελληνικό και συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο, 1987, σελ. 95.

αντιπαράθεσης δεν μπορεί να προσλαμβάνει βάρβαρες διαστάσεις μέσα από την αλόγιστη ποινικοποίηση των πολιτικών αντιθέσεων. Η απόφαση της Βουλής κατά το άρθρο 86 πρέπει να λαμβάνεται με μεγάλη περίσκεψη και να συγκεντρώνει ευρύτερη πλειοψηφία, δηλαδή ευρύτερη πολιτική αποδοχή.

Όταν τα πραγματολογικά δεδομένα είναι επαρκή και προφανή η άσκηση της δίωξης είναι αναπόφευκτη και οι πολιτικές επιπτώσεις από την αδράνεια της Βουλής αυτονόητες. Αντίθετα, όταν η πολιτική αντιπαράθεση παροξύνεται και μετατρέπεται σε ποινική δίωξη, η αυξημένη πλειοψηφία λειτουργεί ως φραγμός.

Με το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 3 αντιμετωπίζεται το πρόβλημα που γεννά η συρροή της ιδιότητας των κατηγορουμένων υπουργών ή πρώην υπουργών ή συμμετόχων με την ιδιότητα του βουλευτή. Η άσκηση της δίωξης με απόφαση της Βουλής υπερκαλύπτει την απαίτηση του άρθρου 62 για προηγούμενη άδεια της Βουλής (άρση του ακαταδίκτου). Όταν όμως ακολουθήσουν εκλογές και ένας κατηγορούμενος αποκτήσει (ή διατηρήσει) τη βουλευτική ιδιότητα, η νέα Βουλή πρέπει να σταθμίσει τα νέα πολιτικά και νομικά δεδομένα. Η συνέχιση της διαδικασίας ως προς τον κατηγορούμενο που έχει τη βουλευτική ιδιότητα εξαρτάται επομένως από τη χορήγηση της κατά το άρθρο 62 άδειας της Βουλής. Αφετηρία της σχετικής τρίμηνης προθεσμίας είναι η εκλογή του Προέδρου της νέας Βουλής. Είναι φανερό ότι ο νόμος περί ευθύνης υπουργών στο δικονομικό του μέρος πρέπει να ρυθμίσει τις συνέπειες που θα έχει η άρνηση (ρητή ή σιωπηρή) της νέας Βουλής να χορηγήσει την άδεια αυτή.

Η προτεινόμενη ρύθμιση εναρμονίζεται με τον ίδιο τον δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος, εφόσον η ανάδειξη της νέας Βουλής με καθολική, άμεση και μυστική ψηφοφορία συνιστά τη θεμελιωδέστερη έκφραση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας. Επιπλέον η ενότητα του Συντάγματος θα επέβαλε — για τους λόγους που μνημονεύθηκαν ήδη — την αναθεώρηση και των άρθρων 61 και 62 Συντ. έτσι ώστε οι προβλεπόμενες εκεί άδειες της Βουλής (άρση της βουλευτικής ασυλίας) να χορηγούνται με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών. Αυξημένη πλειοψηφία (και μάλιστα των τεσσάρων πέμπτων των ψήφων των βουλευτών) προέβλεπε και η αντίστοιχη διάταξη του Συντάγματος της Επιδάουρου (§§ να', νβ' και γγ').

Η διαδικασία της ποινικής ευθύνης των Υπουργών τίθενται συνολικά υπό την υψίστη και τελική ευθύνη της Βουλής. Η ισχύουσα διάταξη προβλέπει ρητά μόνο τη δυνατότητα αναστολής της δίωξης. Προτίθεται η δυνατότητα ανάκλησης της απόφασης με την οποία ασκείται δίωξη καθώς και η δυνατότητα αναστολής της δίκης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας σε οποιαδήποτε φάση και αν βρίσκονται μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου.

4. Παράγραφος 4

Η δεύτερη βασική καινοτομία της προτεινόμενης ρύθμισης αφορά τη συγ-

κρότηση του Ειδικού Δικαστηρίου. Το ελληνικό σύστημα της ποινικής ευθύνης των υπουργών έχει σταθεροποιηθεί — όπως και τα περισσότερα ξένα συντάγματα — στην αρμοδιότητα δικαστικών οργάνων για την εκδίκαση των υποθέσεων αυτών²⁵, με την πρόβλεψη επιβολής ποινών με την έννοια που έχει ο όρος στο Ποινικό Δίκαιο και όχι μόνο πολιτικών κυρώσεων· δηλαδή, κυρώσεων σχετικών με την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων και την κατοχή θέσεων και αξιωμάτων.

Το Ειδικό Δικαστήριο συγκροτείται παραδοσιακά (από το Σύνταγμα του 1864 και μετά) από δικαστές της τακτικής ποινικής και πολιτικής δικαιοσύνης (αρεοπαγίτες και προέδρους εφετών — μέχρι και το Σύνταγμα του 1952 και από εφέτες). Η μη συμμετοχή των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας που μετέχουν στα άλλα ειδικά δικαστήρια (Α.Ε.Δ. του άρθρ. 100 και Δικαστήριο αγωγών κακοδικίας του άρθρου 99) εξηγείται αφενός μεν για λόγους ιστορικής και θεσμικής αδράνειας (το 1864 δεν υπάρχει ΣτΕ ως ανώτατο διοικητικό δικαστήριο), αφετέρου δε λόγω του ποινικού χαρακτήρα των υποθέσεων αυτών που αφαιρούνται από τη δικαιοδοσία των τακτικών ποινικών και των μικτών ορκωτών δικαστηρίων.

Η φύση όμως του θεσμού της ποινικής ευθύνης των υπουργών ανάγεται τόσο στο ποινικό όσο και στο δημόσιο δίκαιο, όχι μόνο γιατί ο θεσμός συνολικά εντάσσεται στο Σύνταγμα, αλλά και γιατί τα καθήκοντα των υπουργών διέπονται από κανόνες δημοσίου δικαίου η παράβαση των οποίων συνάπτεται με τη νομοτεχνική κατάστρωση και άρα την ερμηνεία των αντίστοιχων ποινικών διατάξεων και με την ίδια την υπόσταση και τους λοιπούς όρους των σχετικών εγκλημάτων.

Δεν είναι άρα τυχαίο το γεγονός πως η ίση συμμετοχή των μελών του ΣτΕ και του Α.Π. υπό την προεδρία του προέδρου του ΣτΕ είχε προβλεφθεί στο σχέδιο Συντάγματος της Επιτροπής του Β' Ψηφίσματος της Δ' Αναθεωρητικής Βουλής του 1946 (άρθρ. 106). Η πρόταση είχε προέλθει από τον Χ. Θηβαίο²⁶. Κατά τη συζήτηση της επιτροπής του ΞΗ' ψηφίσματος την ίδια πρόταση επανέφερε ο Στ. Γονατάς αλλά την αντέκρουσε ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Γ. Μελάς²⁷. Τέλος, κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες του Συντάγματος 1975 στην Ολομέλεια της Βουλής το ζήτημα επανέφερε ακροθιγώς ένα πρόσωπο που στη συνέχεια συνέδεσε το όνομα και τη μοίρα του με το θεσμό της ποινικής ευθύνης των Υπουργών: Ο Αγ. Κουτσόγιωργας²⁸.

Καθοριστικός ρόλος είχε ανατεθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας — στο πλαίσιο της ποινικής ευθύνης των υπουργών — με τις διατάξεις της Συντακτι-

25. Βλ. υποσ. 2 και τους πάντοτε ενδιαφέροντες δικαιοπολιτικούς προβληματισμούς του Ι. Αραβαντινού, ό.π. (υποσ. 1), σελ. 266 επ.

26. Βλ. εστενογραφημένα πρακτικά της Επιτροπής Αναθεωρήσεως του Συντάγματος, 1948, τομ. Β', σελ. 1642 επ.

27. Βλ. Πρακτικά της Επιτροπής του ΞΗ' ψηφίσματος, 1953, σελ. 885 επ.

28. Βλ. σελ. 351-357.

κής Πράξης της 1/1 Αυγούστου 1974 «Περί αποκαταστάσεως της δημοκρατικής νομιμότητας και ρυθμίσεως θεμάτων του δημοσίου βίου μέχρι τον οριστικό καθορισμό του πολιτεύματος και της κατάρτισεως του νέου Συντάγματος της Χώρας». Με το άρθρο 13 αυτής της ΣΠ είχε προστεθεί μεταξύ άλλων παράγραφος στο άρθρο 80 του Συντάγματος 1952 σύμφωνα με την οποία: «Μέχρι της συγκροτήσεως της Εθνικής Αντιπροσωπείας η ανάκρισις επί των ποινικών αδικημάτων των προβλεπομένων υπό των νόμων περί ευθύνης των μελών της Κυβερνήσεως και των Υφυπουργών ενεργείται κατά τας κειμένας διατάξεις, μη απαιτουμένης προτέρας ειδικής αδείας. Μετά το πέρας της προανακρίσεως, ο διατάξας την προανάκρισιν υποβάλλει πόρισμα εις τον Υπουργόν Δικαιοσύνης, όστις εισάγει την υπόθεσιν εις την Ολομέλειαν του Συμβουλίου Επικρατείας, συνερχομένου υπό την προεδρίαν του ιδίου προς λήσιν αποφάσεως περί της οριστικής παύσεως της ποινικής διώξεως ή της περαιτέρω συνεχίσεως ταύτης ενώπιον του κατά την παράγραφον 1 Ειδικού Δικαστηρίου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας εν Ολομελεία υπό την Προεδρίαν του Υπουργού της Δικαιοσύνης ασκεί και πάσας τας λοιπάς σχετικές αρμοδιότητας της Βουλής».

Κατά τον τρόπο αυτό το ΣτΕ ενεργούσε αφενός μεν ως υποκατάστατο της Βουλής, αφετέρου δε ως δικαστικό συμβούλιο για μια κατηγορία ποινικών υποθέσεων. Παραδόξως αυτή η ρύθμιση δεν φαίνεται να επηρέασε στη συνέχεια τη διαμόρφωση του άρθρου 86 Σ. 1975.

Με την προτεινόμενη διάταξη η προεδρία του Δικαστηρίου ανατίθεται στον ανώτερο ή μεταξύ ομοιοβάθμων στον αρχαιότερο από τα μέλη του Δικαστηρίου που αναδεικνύονται με κλήρωση. Στην κλήρωση μετέχουν όλα τα μέλη του ΣτΕ και του ΑΠ (άρα και οι πρόεδροι και οι αντιπρόεδροι). Η ρήτρα του διορισμού ή της προαγωγής τους στο βαθμό που κατέχουν φιλοδοξεί να ενταχθεί συστηματικά στο πλαίσιο μιας νέας διατύπωσης και του άρθρου 90 Συντ. (ως προς το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και τον τρόπο επιλογής των προέδρων και αντιπροέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων και του Εισαγγελέα του ΑΠ). Η συμμετοχή των μελών του ελεγκτικού Συνεδρίου δεν κρίνεται σκόπιμη λόγω των μη αμιγώς δικαστικών αρμοδιοτήτων του και του παραδοσιακού τρόπου εξέλιξης των μελών του.

Ο νόμος περί ευθύνης υπουργών πρέπει στο δικονομικό του μέρος να ρυθμίσει ειδικότερα τα σχετικά με την αναπλήρωση ιδίως του προέδρου (όταν καλείται ως τακτικό μέλος αναπληρωματικό ανώτερο σε βαθμό ή αρχαιότερο από τακτικό μέλος που προεδρεύει του δικαστηρίου) αλλά και των μελών του δικαστηρίου καθώς και όλα τα συναφή δικονομικά ζητήματα. Ο αριθμός των αναπληρωματικών μελών πρέπει να είναι επαρκής, ιδίως εάν παρασχεθεί από το νόμο η ευχέρεια της αναιτιολόγητης εξαίρεσης ορισμένων μελών του δικαστηρίου από τους κατηγορούμενους ή την Βουλή ως πολιτικώς ενάγουσα.

Ο θεσμός των κατηγορών-βουλευτών (της επιτροπής της Βουλής που εκ-

προσωπεί την κατηγορία) καταργείται. Οι κατηγοροί βουλευτές δεν υποκαθίστούν πλέον την εισαγγελική αρχή. Η Βουλή παρίσταται ως πολιτικώς ενάγουσα με αντιπροσωπεία βουλευτών (ο νόμος θα ορίσει τον ακριβή αριθμό και τα σχετικά με την αναπλήρωση) ή με πληρεξούσιους δικηγόρους. Αυτή η εκ του Συντάγματος προβλεπόμενη πολιτική αγωγή δεν ταυτίζεται βέβαια με τον θεσμό της πολιτικής αγωγής κατά τις διατάξεις του Κ.Π.Δ.

Το Ειδικό Δικαστήριο συγκροτείται χωρίς εισαγγελέα εφόσον κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στο άρθρο 86 Συντ. Ο ρόλος του εισαγγελέα ως εκπροσώπου του νόμου που προτείνει προς το Δικαστήριο τον καθιστά ενεργό παράγοντα της δίκης με δημόσια εκφρασμένη γνώμη και «μαχητικό» χαρακτήρα. Κάτι τέτοιο προκαλεί τεράστια προβλήματα εμπλοκής της δικαστικής εξουσίας (της εισαγγελικής αρχής) στις πολιτικές αντιπαραθέσεις, που είναι δικαιοπολιτικά σκόπιμο να επιλυθούν από τον αναθεωρητικό νομοθέτη κατά τον τρόπο αυτό.

Το Ειδικό Δικαστήριο συγκροτείται ως ανώτατο δικαστήριο με ειδική δικαιοδοσία. Υπό την έννοια αυτή στις διατάξεις των άρθρων 94 έως 98 του Συντ. που οριοθετούν και κατανέμουν τη δικαιοδοσία μεταξύ των επιμέρους κλάδων της Δικαιοσύνης πρέπει να προστεθεί και το άρθρο 86 παρ. 4 Συντ. Κατά τον τρόπο αυτό αντιμετωπίζεται και το ζήτημα των σχέσεων ανάμεσα στο Σύνταγμα και το άρθρο 2 του 7ου προσθέτου πρωτοκόλλου της ΕυρΣΔΑ^{28α}.

5. Παράγραφος 5

Η παράγραφος 5 επαναλαμβάνει μια νεωτερική διάταξη του Σ. 1975 που δεν έχει εφαρμοσθεί στην πράξη ως σήμερα. Η ιδιαίτερη μνεία στην παραγραφή σημαίνει ότι τα εγκλήματα των υπουργών υπόκεινται στην παραγραφή ως θεσμό του ουσιαστικού ποινικού δικαίου²⁹. Η διατύπωση της παραγράφου αυτής θα έπρεπε συνεπώς να προβληματίσει εντονότερα και τη θεωρία και τη νομολογία υπό το καθεστώς του ισχύοντος Συντάγματος και πάντως πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τον κοινό νομοθέτη κατά τη θέσπιση του σχετικού εκτελεστικού νόμου.

6. Παράγραφος 6

Στο άρθρο 86 συμπλέκεται το πεδίο του νόμου και το πεδίο του κανονισμού της Βουλής. Το ζήτημα αυτό αντιμετωπίζεται και ρητά με την παράγραφο 6 της προτεινόμενης ρύθμισης. Ο ΚανΒ περιορίζεται μόνο στα ζητήματα τα σχε-

28α. Το οποίο προβλέπει εξαίρεση όταν η υπόθεση κρίνεται σε πρώτο και τελευταίο βαθμό από το ανώτατο (Highest/La plus haute) δικαστήριο στην κλίμακα της ιεραρχίας και στο φάσμα της δικαιοδοσίας που εγκαθιδρύει η εθνική συνταγματική ή κοινή νομοθεσία. Βλ. σχετικά την Ειδική Δικαστηρίου άρθρ. 86 Συντ. 62/1992, ΕΕΕυρΔ, 1991, σελ. 149 επ. με κριτικές παρατηρήσεις και δικαιοπολιτικές προτάσεις Κρ. Ιωάννου, σελ. 150 επ.

29. Βλ. υποσ. 10.

τικά με την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία της Βουλής, όπως προβλέπει και η γενική διάταξη του άρθρου 65 Συντ.³⁰.

7. Παράγραφος 7

Η διάταξη αυτή ανήκει συστηματικά στο άρθρο 86 και όχι στο άρθρο 47 όπου την είχε εντάξει ο συντακτικός νομοθέτης του 1975. Για τους ιστορικούς και θεσμικούς λόγους που είχαν υπαγορεύσει την παράγραφο 2 του άρθρου 47 (η οποία καταργείται), πρέπει η σχετική αρμοδιότητα της Βουλής να τυποποιηθεί σαφέστερα έτσι ώστε να αποκλείονται ερμηνευτικές εκδοχές που θέτουν τη Βουλή υπό την κηδεμονία του Υπουργού της Δικαιοσύνης³⁶. Η τυπική συμμετοχή του Προέδρου της Δημοκρατίας είναι κατόπιν αυτού περιττή. Τέλος, για την ταυτότητα του νομικού λόγου η ρύθμιση αυτή καταλαμβάνει και τους τυχόν συμμετόχους.

8. Ζητήματα ορολογίας

Οι όροι του ουσιαστικού και ιδίως του δικονομικού ποινικού δικαίου χρησιμοποιούνται ως τεχνικοί όροι που εναρμονίζονται με τους αντίστοιχους όρους της κοινής νομοθεσίας, αλλά δεν ταυτίζονται μ' αυτούς. Οι διατάξεις του άρθρου 86 — όπως και όλες οι συνταγματικές διατάξεις — δεν πρέπει να θεωρούνται εκτεθειμένες σε μία «σύμφωνη με το νόμο» ερμηνεία του Συντάγματος που ανατρέπει την ιεραρχία των κανόνων δικαίου και υποβαθμίζει, κατ' αποτέλεσμα, τη νομική σημασία του Συντάγματος. Αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο στις περιπτώσεις εκείνες που μεταβάλλονται θεσμοί ή χρήσεις νομικών όρων στο επίπεδο της κοινής νομοθεσίας.

III. Σχεδιάγραμμα αναθεώρησης του άρθρου 86 Συντ.

Το άρθρο 86 του Συντάγματος 1975/1986 αντικαθίσταται ως εξής:
Άρθρο 86

1. Μόνη η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν υπουργοί για αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους καθώς και κατά των τυχόν συμμετόχων. Στην έννοια του Υπουργού περιλαμβάνονται ο Πρωθυπουργός και οι υφυπουργοί.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με τα εγκλήματα που τιμωρούνται, την παραγραφή τους, τις ποινές που επιβάλλονται, την προδικασία που λήγει με την έκδοση παραπεμπτικού ή απαλλακτικού βουλεύματος, την κύρια διαδικασία, την εκτέλεση των αποφάσεων, τη δυνατότητα επανάληψης της διαδικασίας και κάθε άλλο συναφές ουσιαστικό ή δικονομικό ζήτημα.

2. Δίωξη, ανάκριση, προανάκριση, προκαταρκτική εξέταση ή οποιαδήποτε

30. Βλ. υποσ. 12.

31. Βλ. υποσ. 20.

τε διοικητική εξέταση κατά των προσώπων και για τα αδικήματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν επιτρέπεται χωρίς προηγούμενη απόφαση της Βουλής με την οποία αυτή ασκεί δίωξη.

Αν στο πλαίσιο άλλης ανάκρισης, προανάκρισης, προκαταρκτικής εξέτασης ή διοικητικής εξέτασης προκύψουν στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τα πρόσωπα και τα αδικήματα της προηγούμενης παραγράφου, αυτά διαβιβάζονται αμελλητί στη Βουλή από αυτόν που ενεργεί την ανάκριση ή την εξέταση.

3. Η κατά την παράγραφο 1 απόφαση της Βουλής λαμβάνεται ύστερα από πρόταση πενήντα τουλάχιστον βουλευτών, με πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των μελών της.

Αν η απόφαση για άσκηση δίωξης αφορά βουλευτή, τότε η κατά το άρθρο 62 άδεια της Βουλής θεωρείται ότι έχει δοθεί. Αν κατηγορούμενος διατηρήσει ή αποκτήσει τη βουλευτική ιδιότητα σε επόμενη βουλευτική περίοδο, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 62 με αφετηρία την εκλογή του Προέδρου της νέας Βουλής.

Με τη διαδικασία και την πλειοψηφία του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής της Βουλής μπορεί οποτεδήποτε να ανακαλεί την απόφασή της ή να αναστέλλει τη δίωξη, την προδικασία ή την κύρια διαδικασία όπως ειδικότερα νόμος ορίζει.

4. Αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων σε πρώτο και τελευταίο βαθμό είναι, ως ανώτατο δικαστήριο, Ειδικό Δικαστήριο που συγκροτείται για κάθε υπόθεση από επτά μέλη του Συμβουλίου της Επικρατείας και έξι μέλη του Αρείου Πάγου. Τα τακτικά και αναπληρωματικά μέλη του Ειδικού Δικαστηρίου κληρώνονται, μετά την κατηγορία, από τον Πρόεδρο της Βουλής σε δημόσια συνεδρίαση της Βουλής, μεταξύ των μελών των δύο ανωτάτων αυτών δικαστηρίων που έχουν διορισθεί ή προαχθεί στον βαθμό που κατέχουν πριν την κατηγορία.

Του Ειδικού Δικαστηρίου Προεδρεύει ο ανώτερος σε βαθμό από τους δικαστές που κληρώθηκαν και μεταξύ ομοιόβαθμων ο αρχαιότερος.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αναπλήρωση και την εξαίρεση του προέδρου και των μελών του δικαστηρίου, το διορισμό και τις αρμοδιότητες ανακριτή, τη λειτουργία του δικαστηρίου σε συμβούλιο και κάθε άλλο συναφές ζήτημα.

5. Αν για οποιοδήποτε λόγο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η παραγραφή, δεν περατωθεί η διαδικασία που αφορά δίωξη κατά προσώπου που είναι ή διετέλεσε υπουργός, η Βουλή μπορεί, ύστερα από αίτηση του ίδιου ή των κληρονόμων του να συστήσει Ειδική Επιτροπή στην οποία μπορούν να μετέχουν και ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί για τον έλεγχο της κατηγορίας.

6. Ο κατά το άρθρο 65 Κανονισμός ορίζει ειδικότερα τα σχετικά με την

εφαρμογή του άρθρου αυτού που αναφέρονται στην εσωτερική οργάνωση και λειτουργία της Βουλής.

7. Η Βουλή με απόφασή της που δημοσιεύεται με πράξη του Προέδρου της έχει την αρμοδιότητα να χαρίζει, μετατρέπει ή μετριάξει τις ποινές που έχουν επιβληθεί στα πρόσωπα που κατηγορούνται και καταδικάζονται κατά τις διατάξεις του άρθρου αυτού καθώς και να αίρει τις κάθε είδους νόμιμες συνέπειες ποινών που έχουν επιβληθεί και εκτιθεί.